

STEP foretar dykk i fotballøkonomi og musikkindustri, se side 3-5.

Underholdningsøkonomien

“After people have the things they need to live, everything else is entertainment. Everything.”

Neal Stephenson, *The Diamond Age*

Hvor går norsk innovasjonspolitik?

Mens man på midten av 1990-tallet kunne skrike seg hes uten å vekke den minste interesse for innovasjons- og forskningspolitikk, er dette i dag et aktuelt tema i aviser og debattfora. I Stortinget er det bred konsensus om at Norge må satse på forskning og innovasjon.

Men det er turbulente innovasjonspolitiske tider. Norges forskningsråd er i ferd med å bli omorganisert. NHD la nylig frem sin virkemiddelgjennomgang. Regjeringen går inn for en sammenslåing av SND, Norges eksportråd og Statens veiledningskontor for oppfinnere. Fra Kommunal- og regionaldepartementet kommer det klare signaler om at fylkeskommunene vil overta styringen av mange av dette departementets midler til innovasjon. Samtidig arbeider NHD, UFD, KR D og andre departementer intenst med den nye handlingsplanen for en helhetlig innovasjonspolitik. Denne skal legges frem for Stortinget i forbindelse med høstens budsjett.

Man vil nå også inkludere politikkområder som indirekte påvirker bedriftenes innovasjonsevne. Dette kan tolkes i retning av at regjeringen har tatt innovasjonsprosessens systemiske karakter på alvor. Det er flere statssekretærer og en rekke saksbehandlere i departementene som forstår betydningen av et velfungerende innovasjonssystem og har en svært nyansert forståelse av bedriftenes læringsbehov. Så er vel alt bra, da? Vel, det er sider ved utviklingen som bekymrer oss.

I et nordisk prosjekt om god innovasjonspolitisk praksis (GoodNIP under Nordisk Industrifond - www.step.no/goodnip), har STEP kartlagt ulike rasjonaliteter som er med på å forme politikktutformeres forståelse av innovasjon.

Den systemiske rasjonaliteten legger vekt på samspillet mellom bedrifter og mellom bedrifter og andre institusjoner, og understreker at innovasjon er et resultat av et samspill av mange faktorer. Innovasjon er normalt ikke forskningsdrevet, men bedriftene gjør likevel bruk av forskning, direkte ved å forske selv eller kjøpe forskning og indirekte gjennom å gjøre bruk av forskningsbasert kunnskap og teknologier. *Den makro-økonomiske rasjonaliteten* har en meget tradisjonell samfunnsøkonomisk ("nyklassisk") tilnærning til økonomisk vekst. Politikktutformere som er preget av denne tradisjonen fokuserer på makroøkonomiske virkemidler som

” Vi har en mistanke om at man burde ha presentert den helhetlige innovasjonspolitikken før man lanserte de andre reformene.

renter, valuta og handelsbalansen med utlandet. De er primært opptatt av rammebetingelsene for næringslivet og i liten grad interessert i hvordan innovasjonsprosessene faktisk finner sted i bedriftene. Teknologi er likeledes noe som tilflytter økonomien 'utenfra'.

Den grunnforskningsorienterte rasjonaliteten har hovedfokus på den langsiktige forskningen som finner sted ved universitetene og høgskolene. *Den planøkonomiske rasjonaliteten* er i ferd med å dø ut, men kan fortsatt sette preg på debatten. Den er preget av troen på en aktiv stat som investerer tungt i sentrale industrier, spesielt i "lokomotiver" som skal drive næringslivet fremover.

Denne tenkningen står i sterk kontrast til *entreprenørskapsrasjonaliteten*, som primært legger vekt på underskogen av nye (kunnskapsintensive og innovative) bedrifter og fremhever enkeltindividets rolle og dennes mulighet til å få omgjort sitt konsept til et salgbar produkt. Enkeltpersoner og avdelinger i departementer og råd er gjerne forankret i en av

disse tradisjonene, selv om de naturligvis kan gjøre bruk av argumenter fra flere. Det som preger dagens innovasjonspolitiske debatt er at man formelt sett tar utgangspunkt i de systemiske og entreprenørskapsorienterte rasjonalitetene, mens den etterfølgende debatt og politikktutvikling tyder på at det ofte kun er snakk om skinnenighet. Det er slett ikke slik at alle politikere og embetsfolk har annammet denne tenkningen.

Dette kommer til uttrykk i en rekke forhold. Enkelte tror for eksempel at FoU-investeringer alene er nok til å gi norsk næringsliv en ledende posisjon. Derfor blir også SkatteFUNN presentert som totalløsningen på problemet med for lave FoU-investeringer i næringslivet. Det man da mister, er forståelsen for at all denne forskningen må integreres i bedriftenes og innovasjonssystemets

totale innovasjonsprosesser. Disse nyvinningene er ingenting verdt om de ikke når markedet eller integreres i bedriftenes øvrige læringsprosesser. Man glemmer også at en stor del av de norske bedriftene er for små til å drive med FoU, eller at det ofte er mer hensiktsmessig å satse mer på andre former for innovasjon.

Dette gjenspeiles også i forståelsen av virkemiddelapparatets rolle. Ut fra et systemisk perspektiv vil organer som Forskningsrådet og SND kunne tilføre bedriftene langt mer enn penger. De kan utvikle en helhetsforståelse av næringer og markeder som bedriftene med sine mer nærsynte perspektiver mangler. Små bedrifter som mangler ressurser til å skaffe seg oversikt over potensielle kunnskapskilder, partnere og kunder vil ha stort utbytte av slik "sosionomvirksomhet".

Vi har en mistanke om at man burde ha presentert den helhetlige innovasjonspolitikken før man lanserte de andre reformene.

per.koch@step.no
KOMMENTAR

Det spektakulære samfunn

UNDERHOLDNINGSØKONOMIEN

Fra den tidlige og radikale "Society of the spectacle" til de moderne sosiologers "underholdningssamfunn" er det et langt sprang. Begrepene knyttes likevel sammen av (den økonomiske) betydningen som produseres langt utenfor "the industry of things". De siste årenes strukturelle endringer i økonomien er ennå ikke fullt ut forstått. En stund trodde man at mantraet "den nye økonomien" i seg selv var forklaring nok. Senere har klassifiseringer som kunnskapsøkonomi, informasjonsøkonomi, konkurransesamfunnet og underholdningssamfunnet forsøkt å gi uttrykk for en måte å organisere ikke bare økonomisk virksomhet, men også de mekanismer som skaper varige eller midlertidige trender og preferanser. Merkevarerbygging har det siste tiåret basert seg på en ide om at historiene kan selge varer ved å pakke produkter og tjenester inn i en ramme av identitet eller tilhørighet. Om de materielle behov dekkes gjennom lavere og lavere produkt- og arbeidsinnsats, hva står igjen for oss andre å gjøre? Om vi i disse dager selger varer ved hjelp av historier så er kanskje ikke overgangen så stor til å selge historiene i seg selv? Kanskje er Robbie Williams og Champions League nettopp eksempler på dette, at produktene blir underordnet historien. Om så er tilfelle, er det muligens en ide å studere hvordan "historiene" produseres? I dette nummeret presenteres forskning på norsk musikk og norsk idrett, begge temaer for arbeider utført av ansatte ved STEP.

Kampen uten ball

Bok
nils.solum@step.no

Få samfunnsaktiviteter er fylt av så mange klisjeer og myter som idretten. Utviklingen har ofte vært basert på tilfeldige enkeltpersoners meninger og intuitive avgjørelser. For eksempel blir ideen om fotball som underholdningsindustri ofte brukt som begrunnelse for å gjøre idrettsarenaen om til en overfladisk glamourpark. Derfor er det svært forfriskende når det dukker opp (norske) forfattere som tar for seg (norsk) fotball og som søker å gi klubber, ledere og forbund mulighet til å ta steget opp til en kunnskapsbasert idrettsnæring.

Boken kan leses som en innføring i kulturelle, økonomiske, historiske og ideologiske rammer og modeller for organisering av idrett. Forfatterne gir en systematisk behandling av faktorer norske klubber må ta hensyn til i årene som kommer. Forfatterne har begge akademisk bakgrunn, men gjennom ulike tillitsverv også førstehånds kjennskap til norsk fotball. Det er derfor ikke overraskende at boken også gir et bilde av hva Ohr og Gammelsæter mener er nødvendig for etableringen av en kunnskapsbasert fotballadministrasjon og klubbledelse. Med andre ord er det akademiske tonet ned til fordel for en praktisk diskusjon av hvilke temaer som er viktige i idrettens hverdag.

Økonomisk teori og organisasjonsfaglig kunnskap blir gjort tilgjengelig i en form som gjør at det er anvendelsen av dette som blir satt i fokus.

Utgangspunktet for boken er den turbulente situasjonen som norsk fotball har opplevd de siste femten årene. Overgangen fra frivillig aktivitet

til næring har medført endringer i organiseringen av klubbene, men forfatterne er kritiske til de som har ment at idrett er som all annen næringsaktivitet. De understreker derimot at det er en forutsetning og en fordel med kjennskap til idrettens

særegenhet dersom man skal lykkes. I tillegg peker de på det særegne ved den norske idretten og betoner at løsninger som er utviklet for store klubber, i europeiske ligaer med store markeder, ikke nødvendigvis er de riktige løsningene for små klubber i et lite land.

Boken dreier seg om hvorvidt dagens lavkonjunktur er strukturelt betinget eller selvforskyldt. Forfatterne diskuterer også om 'industrialiseringen' har rom for et fortsatt felleskap og frivillighet i idretten eller om det hele reduseres til en kamp om knappe ressurser. Svaret er avhengig av klubbens egne handlinger, politisk regulering, utvikling av organisasjonen og villighet til å stille spørsmål ved etablerte sannheter. Alt i alt kan den også forstås som en oppfordring til alle involverte i norsk fotball om å basere beslutninger på fakta, ikke myter eller ønsker. Ledere må innse at idretten ikke står ovenfor et valg mellom det idealistiske og det forretningsmessige, men mellom det intuisjonsstyrte og det kunnskapsbaserte.

Hallgeir Gammelsæter og Frode Ohr, Møreforskning: "Kampen uten ball. Om penger, ledelse og identitet i norsk fotball" Abstrakt forlag

Uavhengig avhengighet i norsk musikkindustri

Musikk er en viktig del av en raskt voksende underholdningsindustri globalt, og bør i større grad forstås og behandles som en næring nasjonalt. Kulturelle aktiviteter og systematisk utvikling av norske artister bør betraktes som FoU og subcontracting i forhold til den etablerte musikkindustrien. En slik tilnærming til industrien åpner for nye måter å tenke på i forhold til så vel næringspolitikk som kontraktsutforming i bransjen.

Det norske musikkforbruket har økt med 80% fra 1990-2001. Dette er den kraftigste veksten i konsum av musikk i Norden. I det samme tidsrommet har salgsandelen av nasjonal musikk gått ned. I 2001 hadde Norge den laveste andelen nasjonal musikk av totalsalget i Norden (20%). Disse parallelle tendensene åpner for et fokus på utvikling, distribusjon og salg av norsk musikk.

Norske artister har de siste par årene blitt gjenstand for økende interesse fra så vel inn –som utland. Norsk presse kjemper om å ha den beste musikkdekningen, og ny norsk musikk dukker opp i stadig større omfang. Mye av denne musikken er utviklet av uavhengige plateselskaper og aktører i musikkindustrien, som fungerer som et viktig supplement til de multinasjonale selskaperes avdelinger i Norge. I tillegg til å generere stadig høyere salgs- og sysselsettingstall, spiller denne bransjen samtidig en viktig rolle i forhold til å plassere Norge på verdenskartet. Band som Røyksopp, Lene Marlin, Jaga Jazzist, Turboneger og Satyricon bidrar til å synliggjøre Norge på en måte som klart overgår tradisjonelle reklamekanaler og salgsfremstøt. Innenfor kunnskapsøkonomien er det samtidig en helt sentral utfordring å tiltrekke seg god arbeidskraft, både ved å være synlig i andre land, men også i forhold til å gjøre våre byer attraktive for å tiltrekke seg den beste kompetansen internasjonalt. Et eksempel på dette kunne være å bevisst selge Oslo på sitt sterke internasjonale omdømme som en pulserende konsertby.

Verdien av det totale platesalget i Norge lå i 2001 på i underkant av 2 milliarder kroner. Dersom man legger til konsertforbruk, musikkutstyr og annen relatert produksjon vil beløpet være betraktelig høyere. Norsk musikkindustri sysselsetter omkring 9000 mennesker fordelt på rundt 1100 selskaper. Veksten i denne bransjen er flere ganger så høy som den generelle veksten i norsk næringsliv. Dette underbygger inntrykket av musikk som en sentral underholdningsindustri som bør betraktes og satses på som en næring på lik linje med øvrige tradisjonelle næringer.

Musikkindustrien består hovedsaklig av to sett av aktører;

noen få store multinasjonale selskaper, og en økende mengde småforetak som ikke er tilknyttet større selskaper. Dette er en utvikling Norge deler med de øvrige nordiske landene. Disse to selskapstypene innehar ulike organisatoriske og kompetansemessige egenskaper. Mange av de uavhengige aktørene, som opererer i skjæringspunktet mellom kultur- og næringsliv, har ofte begrensede økonomiske midler og et mer eller mindre uprofesjonelt og nettverksorientert forretningsmessig apparat rundt sin aktivitet. De har derimot sin styrke i form av organisatorisk fleksibilitet og kulturell kapital, en evne til å både fange opp og skape tidsånden og å dyrke frem talent over tid. De multinasjonale selskapene på sin side besitter større økonomiske ressurser og solide salgs- og distribusjonsnettverk i så vel innland som utland. Samtidig er disse i større grad underlagt internasjonale konsern og deres respektive krav til rapportering og inntjening. Dette legger føringer for i hvilken grad disse selskapene satses penger på utvikling av norske band og artister. Således har det vokst frem en klar arbeidsdeling mellom de to aktørtypene, som det vil være viktig å ta hensyn til, både i forhold til utforming av næringspolitikk og intern organisering i bransjen.

På mange måter kan de to aktørtypene ses på som uavhengige produksjonssystemer, men de kan også forstås som gjensidig avhengige og komplementære aktører, med hver sine styrker og fokus i forhold til verdikjeden i musikkindustrien. Mens de multinasjonale selskapene har dyrket sitt fokus i forhold til distribusjon og salg av internasjonale artister, har de uavhengige selskapene mer og mer overtatt rollen som talentspeidere og utviklere av norsk musikk. De norske uavhengige selskapene representerer nå rundt 75% av alle norske plateutgivelser årlig. Segmentet av uavhengige norske plateselskaper og aktører spiller en viktig rolle som utviklere av norsk musikk, som entreprenører i forhold til nettverk, konserter og festivaler, og endelig som underleverandører av artister til de større plateselskapene. Således kan denne funksjonen i verdikjeden forstås som FoU i forhold til norsk musikkindustri. En slik måte å tolke industrien på åpner for nye måter å tenke på i forhold til så

P

PROSJEKT

vel næringspolitikk som kontrakts-utforming i bransjen. Det er en utfordring både for bransjen og for det offentlige å ivareta og tilrettelegge for en slik FoU-rolle som fremdyrker og videreutvikler norsk musikk. Mye av det offentlige virkemiddelapparatet favoriserer større og etablerte aktører innenfor norsk musikkindustri. Dette går på bekostning av nettopp de mindre aktørene som befinner seg i skjæringspunktet mellom kultur- og næringsfeltet, og som faller mellom to stoler i forhold til en sektororientert politikktutforming.

I flere tilfeller de senere årene outsourcer de multinasjonale selskapene mye av talentspeidningen til disse mindre, uavhengige aktørene, ettersom de innser at de selv ikke har tilstrekkelig kulturell kompetanse til å dekke hele spekteret av musikkstiler og sjangere som til enhver tid eksisterer. Dette skjer blant annet gjennom fleksible distribusjonsavtaler, hvor et multinasjonalt selskap distribuerer musikken til et uavhengig selskap i Norge, og hvor det uavhengige selskapet fortsatt står fritt til å velge sine internasjonale distributører og samarbeidspartnere. Tradisjonelt har det vært slik at små uavhengige selskaper som har vokst seg levedyktige og lovende har blitt kjøpt opp av et større selskap. I disse tilfellene forsvinner gjerne den opprinnelige kulturelle kapitalen og organisatoriske fleksibiliteten som i

utgangspunktet gjorde disse selskapene attraktive. Det kan virke som om denne modellen er i ferd med å erstattes av den ovennevnte distribusjonsmodellen, som bevarer småselskapene innenfor en overordnet og fleksibel struktur.

Det er en sentral utfordring å synliggjøre hvordan dette produksjonssystemet fungerer og *kan* fungere, og således ivareta funksjonen som utviklere av norsk musikk som et viktig kriterium for en dynamisk norsk musikkscene.

Kulturfeltet i Norge er preget av en tradisjonell strukturell skjevfordeling mellom ulike kulturuttrykk. Denne skjevheten gir seg også utslag innenfor musikk, hvor musikkstiler som jazz og klassisk musikk har blitt vurdert og prioritert høyere enn populærmusikk. Tilsvarende har populærmusikkfeltet

heller ikke blitt tatt seriøst som en næring. I lys av ovenstående bør man fokusere på hvordan man konkret kan bygge bro mellom kultur- og næringspolitikken rettet mot musikk, for således å ivareta de mange aktørene som i dag besørger dynamikk og videreutvikling av norsk musikk.

Nylig avsluttet STEP en studie av norsk musikkindustri, "Behind the Music: Profiting from Sound". Denne studien er en nasjonal delstudie innenfor et Nordisk forskningsprosjekt finansiert gjennom SMB-forum i Nordisk Industrifond. For mer informasjon, se www.step.no/music/

markus.bugge@step.no

Ny innovasjonsstatistikk!

Statistisk sentralbyrå har nylig publisert hovedresultatene fra den norske innovasjonsundersøkelsen for 2001 - den tredje i rekken (1992, 1997 og 2001). Med en fire års syklus er dette en betydelig begivenhet for muligheten for empiriske studier av innovasjon.

I alt har ca 4700 foretak besvart undersøkelsen med en svarprosent på 93. Disse representerer ca 11 000 norske foretak i alle næringer unntatt jord- og skogbruk samt en del tjenestenæringer dominert av mye offentlig virksomhet (næringskoder fra 80 og over).

Foreløpige resultater viser at norske foretak er omtrent like innovative som i foregående undersøkelse, men med klart svakere resultater enn hva man finner i den svenske og finske undersøkelsen.

Undersøkelsen er en norsk utgave av Eurostats europeiske studie, og noe av poenget med undersøkelsen er å sammenligne resultater på tvers av land. En grunn til det er at det ikke finnes noen teoretiske modeller som kan angi eksakt hvor stor innovasjonsaktiviteten bør være, ei heller hva som er et brukbart resultat. Dette kompenseres med å sammenligne med hva andre gjør - innovasjon er tross alt en aktivitet som sikter mot å bedre sin konkurranse situasjon og derfor først og fremst avhengig av hva konkurrentene gjør. Man bør være oppmerksom på at innovasjon i denne sammenheng er gitt en relativt avgrenset definisjon av hensyn til "målbarheten". Fokus er på "teknologisk" innovasjon og retter seg spesielt mot resultater i form av nye produkter og prosesser. Det er gjennomført en rekke forbedringer og endringer siden forrige undersøkelse som man må ta hensyn til når man vurderer resultatene.

Mer informasjon om undersøkelsen og foreløpige resultater finnes på www.ssb.no/

svein.nas@step.no

Innovasjonspolitikkenes missing link?

Hvilke samfunnsøkonomiske effekter har direkte innovasjonspolitiske virkemidler på bedriftsnivå? Effekter av virkemidler for innovasjon er nå gjenstand for oppmerksomhet internasjonalt. OECD gjennomførte i 2000 en undersøkelse av de sosioøkonomiske effektene knyttet til ulike innovasjonspolitiske virkemidler. Undersøkelsen viste at den samfunnsøkonomiske effekten av de direkte virkemidlene er, sett under ett, svak. Studier av norske direkte virkemidler gir imidlertid et betydelig mer positivt bilde: Støtten bidrar til endring av bedriftenes innovasjonsatferd og til utvikling av kompetanse som senere blir etterspurt av andre bedrifter.

STEP har på oppdrag fra Forskningsrådet sett nærmere på studier som kan kaste lys over følgende spørsmål: Hva vet vi om økonomiske og kunnskapsmessige ringvirkninger av direkte virkemidler? Hvilken effekt har direkte innovasjonsvirkemidler - i hovedsak brukerstyrte forskningsprogrammer og SNDs bedriftsstøtte - på andre bedrifter?

Økonomiske ringvirkninger defineres som forskjellen mellom de samfunnsøkonomiske og bedriftsøkonomiske effekter av det aktuelle virkemidlet. Kunnskapsmessige ringvirkninger defineres som effekter på kunnskap, læring, atferd, kompetanse og interaksjonsmønstre i andre bedrifter enn de som mottar offentlige midler. Kunnskapsmessige ringvirkninger kan over tid gi målbare (samfunns)økonomiske resultater, men deres hovedeffekt er på innovasjonssystemets evne til å fornye seg.

Studien skiller i utgangspunktet mellom to saksforhold: En ting er å evaluere effekter av direkte innovasjonsvirkemidler i etterkant. Slike evalueringer gir oss en indikasjon på hvor treffsikkert virkemiddelapparatet har vært i å identifisere innovasjonsprosjekter som har betydelige ringvirkninger. En annen ting er å forsøke å forfine myndighetenes seleksjon av

bedrifter og prosjekter (ex ante evaluering). Rapporten ser i hovedsak på aspekter ved evaluering av effekter i etterkant, men diskuterer også eksisterende seleksjonspraksis.

Paradoksalt nok finnes det langt flere studier som måler samfunnsøkonomiske effekter av FoU enn studier som forsøker å forstå hvordan slike effekter oppstår. Dette har som resultat at vi kan evaluere mer eller mindre (u)presist økonomiske ringvirkninger av innovasjonspolitikken, men vi har liten kunnskap om når og hvordan økonomiske og kunnskapsmessige effekter av innovasjon spres i det økonomiske systemet. Derfor gir eksisterende studier få holdepunkter for hvordan det er mulig å designe bedre virkemidler. Det er behov for en bedre forståelse av forholdet mellom effekter på bedriftsnivå og effekter på et samfunnsøkonomisk nivå. På mange måter er dette innovasjonspolitikkenes "missing link".

”

Paradoksalt nok finnes det langt flere studier som måler samfunnsøkonomiske effekter av FoU enn studier som forsøker å forstå hvordan slike effekter oppstår.

Det er også betydelig mer krevende enn studier av bedriftsøkonomiske effekter, som for øvrig også er et område hvor vi er kommet relativt kort.

Vanskeligheten skyldes primært mangel på adekvate datakilder og mangel på

gode metoder. Men det kan også skyldes en konseptuell forvirring som oppstår mellom to teoretiske tradisjoner som til sammen danner grunnlaget for den moderne innovasjonspolitikken. Den ene kaller vi 'markedssvikt' tradisjonen. Denne tradisjonen bygger på Arrows arbeid om markedssvikt og ser på ringvirkninger som en markedsanomali. Den andre tradisjonen kaller vi systemperspektivet. Denne plasserer ringvirkninger i kjernen av innovasjonsmekanismen. Hovedtanken her er at ringvirkninger skapes gjennom bedriftenes interaksjon med andre aktører i innovasjonssystemet i deres forsøk på å lykkes med sin virksomhet. Innovasjonspolitikken kan påvirke faktorer som former interaksjonsmønstre. På denne måten kan virkemidlene ha betydelige systemiske effekter som ofte overses av andre teoretiske perspektiver.

Rapport 03/2003: Ringvirkninger av direkte virkemidler for innovasjon: En drøfting

aris.kaloudis@step.no

Kvikk-STEP skifter navn til INNOVISTA

Kvikk-STEP har skiftet navn til INNOVISTA. Nyhetsbrevet fremstår samtidig med en ny grafisk profil, og er forlenget fra 4 til 8 sider som fast format. Mandatet til Innovista vil fortsatt være å reflektere utviklingen innenfor det innovasjonspolitiske landskapet, samt å være STEPs ansikt utad ved å presentere og videreformidle innsikter fra pågående og avsluttede forskningsprosjekter.

Nye medarbeidere i STEP

Som en del av sammenslåingen med SINTEF teknologiledelse har STEP fått tre nye medarbeidere, som er lokalisert i SINTEF Teknologiledelse i Trondheim.

Thomas Halvorsen er utdannet statsviter fra NTNU, og har innovasjonssystemer og virkemiddelbruk i næringspolitikken som sine faglige tyngdepunkt.

Håkon Finne er seniorforsker og utdannet sivilingeniør, med erfaring fra studier innen teknologiens sosiale konstruksjon, organisasjonsutvikling, innovasjonsstudier, indikatorutvikling og ledelse.

Marit Hubak er seniorforsker med et faglig fokus på sosiale innovasjonsprosesser og koplingen mellom offentlig politikk og næringsutvikling. Hubak har doktorgrad i sosiologi fra det samfunnsvitenskapelige fakultetet/ Senter for teknologi og samfunn, NTNU.

“Derimot blir det mindre sosionomvirksomhet i den løpende drift”

Næringsminister Ansgar Gabrielsen om forskning og kompetanseheving i næringslivet. Aftenposten, 05.03.03 (Ragnhild Moy)

Spin-offs i Norden

Med finansiell støtte fra Nordisk Industrifond går STEP i samarbeid med nordiske kolleger nå inn i slutfasen av et stort prosjekt som studerer spin-offs og andre dynamiske endringer i de nordiske bedriftspopulasjonene. Prosjektet benytter seg av registerdata for å identifisere og klassifisere endringer i foretakene. Forekomsten av nyetableringer sammenlignes mellom land og over tid. Bakgrunnen for nyetableringene påvises gjennom å lete opp grupper av ansatte i deres tidligere arbeidsforhold, med et spesielt fokus på høyteknologinæringer og deltakelse av personer som kommer fra forskningsinstitusjoner. Metoden benyttes både til å studere opphavet for nyetableringene og til å følge utviklingen gjennom de første leveårene.

På den måten etableres en kobling mellom ulike typer bakgrunn for nyetableringer og de påfølgende resultatene. Ved å koble disse opplysningene med kjennskap til nasjonalitet, lokalisering nasjonalt, næringstilhørighet, tidspunkt for etableringen, de ansattes utdanning og yrkesmessige bakgrunn, samt enhetenes størrelse, gir prosjektet grunnlag for å vurdere hva som ser ut til å være av betydning for et vellykket eller mislykket utfall. Et særlig fokus er rettet mot nyetableringer som på ulike måter kan karakteriseres som høyteknologiske.

Det er en utbredt oppfatning at høyteknologiske nyetableringer har stor betydning for fornyelse av næringsstrukturen i nasjonale økonomier. Det finnes imidlertid lite eller ingen dekkende statistikk eller andre studier som kan støtte en slik påstand. Tilgjengelige studier baserer seg i all hovedsak på spesialdesignede spørreskjemaundersøkelser eller studier av programmer i virkemiddelapparatet som sikter mot å fremme ulike former for spin-offs. Slike studier har den fordel at de presist kan definere hva de ønsker å fange opp, men treffer et skjevt utvalg av populasjonen. I vårt prosjekt arbeider vi med hele populasjonen og bidrar således med en mer fullstendig oversikt enn hva som tidligere har vært gjort.

svein.nas@step.no

Good Practices in Nordic Innovation Policies (GoodNIP)

Denne studien søker å lage en omfattende oversikt over nordisk innovasjonspolitiske virkemidler og gjennomføre en analyse av det historiske og idémessige grunnlaget for dagens innovasjonspolitikk.

Studien er finansiert av Nordisk Industrifond. De endelige rapportene vil være klare i begynnelsen av april og STEP vil presentere de viktigste resultatene i neste nummer av Innovista. For mer informasjon, se www.step.no/goodnip/

Innovation in the Public Sector (PUBLIN)

Dette er et nytt prosjekt under tredje call fra EUs Femte Rammeprogram. Prosjektet ledes av STEP og samler deltakere fra 9 europeiske land. Hensikten med prosjektet er blant annet å gjøre bruk av erfaringer trukket fra studier av læring og innovasjon i privat sektor på offentlige institusjoner.

Prosjektet skal fremskaffe en oversikt over den tenkning og den forskning som er gjort på området for å se om disse til sammen kan danne grunnlag for en ny tilnærming til temaet. Dette gjelder for eksempel sosiologiske, statsvitenskapelige og organisasjonsteoretiske studier.

Prosjektet er delt inn i flere moduler, der to består av lokale casestudier av helsesektoren og sektoren for sosiale tjenester. Hvert land er blitt bedt om å foreta to casestudier, ett av policy-nivået - det vil for eksempel si lærings- og innovasjonsprosesser i departementer og direktorater - og ett på "forkontor"-nivået, dvs. innovasjon i tjenesteytende institusjoner som sykehus og ulike sosialetater.

Prosjektet ferdigstilles i 2006, men de første rapportene vil foreligge allerede til sommeren.

Et nettsted er under forberedelse, www.step.no/publin/

Utflytting truer Vestfoldklynge

Den lokale forankringen i elektronikkindustrien i Vestfold kan være truet ettersom lokale leverandører utfordres fra lavkostland, noe som igjen kan svekke klyngedynamikken i fylket på sikt.

Elektronikkindustrien i Vestfold har helt siden starten på 1960-tallet hatt sterke koblinger ut av fylket når det gjelder forskning, produktutvikling og marked. Produksjon og industrialisering har imidlertid i hovedsak foregått i Vestfold, og siden 1980-tallet ved hjelp av en rekke spesialiserte leverandører. Nå ser man imidlertid tegn til at bedrifter i elektronikkindustrien i Vestfold i økende grad bruker leverandører utenfor fylket, og den lokale lojaliteten er svekket. Sterkere kostnadspress har bidradd til denne minkende lojaliteten, som fører til at arbeidsplasser flyttes ut av fylket.

Elektronikkindustrien i Vestfold har helt siden 1960- og 70-tallet vært sterkt tilknyttet viktige nasjonale FoU-miljøer og krevende, nasjonale kunder. Siden 1980-tallet har det også blitt etablert en rekke leverandørbedrifter i Vestfold, og elektronikkindustrien er del av en velfungerende klyngedynamikk. Klyngebedrifter henter mye av sin konkurransestyrke fra det lokale nærings- og kunnskapsmiljøet. Den økende bruken av eksterne leverandører representerer dermed en trussel for den interne

dynamikken i denne næringsklyngen. Det øvrige næringslivet i fylket opplever den samme utviklingen, men spranget er her mindre ettersom disse tradisjonelt ikke har utgjort like sterke næringsklynger.

For å unngå at disse tendensene eskalerer blir det derfor viktig å fokusere på oppgradering av lokale leverandører. Systembedriftene i elektronikkindustrien kan nok fortsette å være internasjonalt konkurransedyktige uten lokale leverandører, men likevel kan mye av klyngedynamikken, som stimuleres ved samlokalisering av komplementære bedrifter, forsvinne. Et forslag fra STEP er derfor at det utvikles et eget leverandørprosjekt som tar sikte på å bidra til oppgradere leverandørene slik at de fortsette å være konkurransedyktige. Det bør i tillegg satses på virkemidler som kan bidra til at bedrifter lettere kan rekruttere og holde på ressurspersoner i og med at hver bedrift har relativt få nøkkelpersoner og i så måte er veldig sårbare. Det bør i tillegg skapes arenaer hvor bedrifter har mulighet for å møtes og utveksle informasjon og erfaringer og eventuelt

innlede mer nært samarbeid. Dette kan i tillegg være med på å styrke deres identitet i Vestfold.

Øvrige resultater fra innovasjonsundersøkelsen i Vestfold viser både styrker og svakheter ved næringsutviklingen i fylket. På den ene siden er næringslivet i Vestfold i gjennomsnitt mer innovativt enn næringslivet i landet som helhet. Bedriftene er sentralt plassert i Norge og har gjennomgående god tilgang på arbeidskraft. På den annen side er bedriftene generelt lite forankret i et regionalt næringsmiljø. Bedriftene har gjennomgående få lokale samarbeidspartnere, de innoverer hovedsakelig ved hjelp av egen, intern erfaring og kompetanse, og mange bedrifter kunne like godt vært lokalisert andre steder. Dette bekreftes av flyttemønsteret ut a fylket i løpet av de siste fem årene.

Oppdragiver for prosjektet har vært partnerskapet i Vestfold bestående av Fylkeskommunen, Næringsssenteret i Vestfold, NHO og LO.

STEP rapport 02/2003 Fraas/Isaksen/Pedersen

morten.fraas@step.no

INNOVISTA

STEP – Senter for innovasjonsforskning

ABONNEMENT

Nyhetsbrevet kan mottas som PDF-fil via e-post og/eller i papirutgave. For abonnement, send en e-post til: markus.bugge@step.no

REDAKSJON

Markus M. Bugge, Nils H. Solum, Per M. Koch

SKRIBENTER 01/03

Aris Kaloudis, Markus M. Bugge, Morten Fraas, Nils H. Solum, Per M. Koch, Svein Olav Nå

UTGIVER

STEP - Senter for innovasjonsforskning
SINTEF Teknologiledelse
Hammersborg Torg 3
0179 Oslo
Tlf + 47 22 86 80 10
Faks + 47 22 86 80 49
Web www.step.no

BESTILLING AV RAPPORTER

inger.naesheim@step.no